

~NYHETSREV~

För Poul Bjerre Sällskapets medlemmar • Nr 4 år 2021

Tjeckiskt besök på Vårstavi i september. Milan Grossman, tvåa fr vänster övre raden, hans tre unga filmare samt Jitka Vykopalova, tvåa och Nils Johan Tjärnlund, trea fr vänster nedre raden. Foto: A. Widén

Amelie Posses insats för flyktinghjälp hedrad

Efter en omfattande research fann **Milan Grossman** från Tjeckien spåren av sin farfars liv under andra världskriget. Som liten kände Milan inte till sin judiska farfars historia. **Amelie Posse Brazdova** är den person Milan vill hedra för hennes hjälp. Hennes insats ledde till att farfadern överlevde nazismen och efter kriget kunde återvända till Tjeckoslovakien och bilda familj med sin ungdomskärlek.

Nu är farfaderns upplevelser dokumenterade i en bok. Två exemplar av den engelska utgåvan finns på Vårstavi. Milans förhoppning är att den dokumentärfilm han arbetar fram tillsammans med de unga filmarna ska levandegöra farfaderns öde.

Ett viktig moment i hans långa resa i farfars fotspår är en minnesplakett utanför Amelie Posses sista bostad, Rindögatan 44 på Gärdet i Stockholm. På grund av pandemin är det först i år som den kom på plats. **Jitka Vykopalova** från tjeckiska ambassaden har varit hans medhjälpare och tolk i Sverige.

Elin Wägner – en besvärlig kvinna med stark lyskraft

Ulrika Knutson berättade engagerat utifrån sin välskrivna biografi om **Elin Wägner**, en unik journalist och författare, som gjort stort avtryck i svenskt 1900-tal. Många var på plats i Kyrkans hus och ännu fler var uppkopplade i sina hem.

Wägners romaner om kontorsarbetande kvinnor, *Norrtullsligan*, och om journalisten och rösträttskämpen *Pennskaftet* har lästs och älskats av generationer.

- Hon hade en vass penna och en feministisk intelligens, säger Ulrika Knutson. Hon skrev om fri kärlek, djärvt för den tiden. I romanerna återkom hon till sin trista kärlekshistoria med en kollega i Helsingborg.

- 1908 fick hon sitt genombrott. Hon skrev för DN och Idun samtidigt som romanerna gjorde succé.

- **Ellen Key** var en viktig förebild, men det dröjde innan Elin blev en av rösträttskvinnorna. Hon gillade suffragetterna som använde tuffare metoder än de svenska damerna, alltid så måna om elegans och värdighet.

Fred och pacifism blev allt mer angelägna frågor för Elin Wägner i samband med första världskriget. Efter kriget gjorde hon reportageresor i det sargade Tyskland. Hemma i Sverige var hon med och bildade Rädda barnen. Samtidigt blev Kvinnliga Medborgarskolan på godset Fogelstad i Sörmland liksom tidskriften *Tidevarvet* viktiga hållpunkter i livet.

Samröret med **Poul Bjerre** var störst i samband med fredsarbetet under första världskriget, då hon var gift med **John Landquist**. Gandhis icke vålds-metod i frigörelsearbetet i Indien inspirerade henne och hon drogs tidigt till kväkarna.

- I *Dialogen fortsätter* gestaltar hon idéer om freden, relationen kvinnor/män, och visar hur kvinnligt förnuft till exempel i fråga om mödravård och förlossningar stöter på motstånd från stockdumma karlar i beslutande ställning.

När hon bosätter sig i släktens hemtrakter i Småland vaknar intresset för natur och äldre kvinnokultur, som bland annat resulterar i kulturkritiska *Väckarklocka*. Boken har fått större genomslag i dagens miljörelse än när den gavs ut 1941. Mer uppmärksammas var hennes biografi över **Selma Lagerlöf**.

I Lagerlöfs fotspår utsågs hon till den andra kvinnan i Svenska Akademien där hon tog itu med en annan föregångare, **Fredrika Bremer**. Elin Wägner gick bort 1949.

En efterfrågad föreläsare: Ulrika Knutson, här på Vårstavi: Foto: Gunnel Mörkfors.

Tyra Kleen – konstnär och forskande resenär

Karin Ström Lehander svarade ja när **Tyra Kleens** släktingar sökte en konstvetare vid Linköpings universitet som kunde ta sig an Tyra Kleens kvarlåtenskap 50 år efter hennes död. Tyra Kleen förde dagbok och för sin masteruppsats valde Karin texter som rör Kleens unga år då hon studerar konst i tyska skolor och i Paris samt från perioden 1898 fram till 1908 då hon är bosatt i Rom.

- Tyra Kleen arbetade flitigt och höll sig alltid med egen ateljé. Som tredje barnet i en förmögen diplomatfamilj hade hon föräldrarnas stöd när hon valde att studera konst.

- Hon hade ett internationellt nätverk och anslöt sig sommartid till en grupp i staden Étamples vid atlantkusten, inte Grèz-sur-Loing, som de flesta nordiska konstnärerna. Hon ägnar sig åt utomhusmåleri och porträtt och ingår en kort förlovning med en amerikansk konstlärare.

- Symbolism tilltalar henne och hon intresserar sig för teosofi och andlighet. Hemma i Sverige låter hon bygga en villa i Brevik på Lidingö. Karin berättar om en äldre dam som hade barndomsminnen från "tant Tyras" hus.

- Barnen besökte henne för att titta på skelettet som Tyra Kleen hade stående bakom en dörr i hallen!

Kontakten med **Poul Bjerre** etablerades på 1920-talet enligt dagboken. Den ledde till att Tyra skrev ner sina drömmar och lämnade dem till doktor Bjerre för läsning och analys. När han inte lydde sa hon upp bekantskapen. Innan dess hade hon förärat honom ett exemplar av boken *Mûdras* som kom till inför två utställningar i London där hon visade sina bilder av dansare på Java och Bali.

- I *Mûdras* ritar hon av rituella handrörelser som används i traditionell dans på Bali och i munkarnas böner till Buddha och hinduiska gudomligheter.

- Hon lär ha varit kritisk och blev ofta osams med sitt tjänstefolk. Hon tyckte illa om modernismen, vilket kan ha varit skälet när hon bestämde att verken inte skulle visas.

- Väggmålningarna på Kagghamra kom till 1937 då hon bjöds in till *familjen Arrhenius* som hon lärt känna under tiden på Bali.

Karin Ström Lehander efter föreläsningen med bilder av Tyra Kleens verk. Foto: Waltraut Neuschütz.

Stela och stumma ansikten från en fris på raserad antik sarkofag i södra Turkiet. Foto: A.Widén

Stadgeändringen och paus i försäljningen

Stiftelsen Vårstavi har följt regelverket och sänt in Poul Bjerre Sällskapets ändrade skrivning av §4. Dock med tydligt förbehåll att ändringen inte kan genomföras. Länsstyrelsen avvisar ändringen. Nu har sällskapet formulerat om paragrafen och väntar på att stiftelsen skickar in den förnyade föreskriften för registrering hos Länsstyrelsen.

Kontot Bevara Vårstavi behöver påfyllning!

Vårt konto för juridisk hjälp behöver påfyllning. Alla bidrag välkomna till Bevarakontot: **Plusgiro 95 32 59-9** eller **SWISH till 1236780431: TACK!**

Sällskapets program hösten 2021

Sista föreläsningen om starka kvinnor kring Poul Bjerre:

Söndag 14 november kl.14.00 Suzanne Lindhagen, byggnadsantikvarie och biografiförfattare, föreläser om **Anna Lindhagen**, en märkeskvinna inom stockholmspolitiken och mångårig vän med Poul Bjerre.

Plats: Kyrkans hus, Prinsvägen 1 i Vårsta C. Kaffe på Vårstavi och visning för intresserade. 100 kr för medlemmar, övriga 120 kr. Föranmälan till info@poulbjerre.org. Kan streamas samt dokumenteras på video. Genomförs med stöd från Kreativa fonden i Botkyrka samt ABF Botkyrka/Salem.

Adventsfirande på Vårstavi

Lördag 27 november kl.14

Det blir glögg på loggian innan vi tänder det första ljuset i salongen. Efter sång, musik och läsning serveras saffransbröd och pepparkakor. Ännu en gång följer vi traditionen att samlas på Vårstavi inför årets mörkaste men ändå hoppfulla tid. 100 kr för medlemmar/övriga 120. Barn gratis, ungdom under 18 år 50 kr.

Medlemsavgifter för 2022 – vi är tidigt ute!

Med försändelsen kommer inbetalningskort för år 2022. **150 kr** för enskild och **200 kr** för familj. Betala till **plusgiro 184 95 73-9**. **Ny medlem?** Meddela anita.widen@gmail.com både postadress och epostadress!